

Γυναίκα-μητέρα στη χρήση

των Τέτας Διαμαντοπούλου –
Μαρίας Λαπατσάνη

Το πρόβλημα της χρήσης των ναρκωτικών έλαβε τις δύο τελευταίες δεκαετίες πρωτοφανείς διαστάσεις για τη χώρα μας και τα πολιτιστικά μας δεδομένα. Τα στοιχεία από τη διαχρονική εξέλιξη της χρήσης ουσιών που μας παρέχουν επιδημιολογικές μελέτες δείχνουν ότι μέσα στην τελευταία πενταετία: τριπλασιάστηκε ο αριθμός των νεαρών ενηλίκων που έκαναν χρήση ναρκωτικών μία ή περισσότερες φορές, υπερδιπλασιάστηκε ο αριθμός των μαθητών, αυξήθηκε ο αριθμός των νέων που συνδέουν τη χρήση αμφεταμινών, κοκαΐνης ή άλλων συνθετικών ουσιών και παραισθησιογόνων με τη βραδινή διασκέδασή τους, αυξήθηκε η αποδοχή της χρήσης ναρκωτικών από τους νέους και μειώθηκε σημαντικά η αντίληψη του κινδύνου από τη χρήση ουσιών, όπως η κάνναβη και ενισχύθηκε η αντίληψη για την εύχερη διαθεσιμότητα παρανόμων ουσιών.

Ποια είναι τα αίτια της ουσιοεξάρτησης;

Δεν θα μπορούσε να υπάρξει μία απλή ερμηνεία. Έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρίες και απόψεις, οι οποίες έχουν συνεισφέρει στην προσπάθεια κατανόησης του όλου θέματος. Με μία πρόταση θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι παράγοντες που παίζουν σημαντικό ρόλο στη χρήση ναρκωτικών είναι οι εξής: οι ατομικοί παράγοντες, μαθησιακοί παράγοντες, η προσωπικότητα του υποψηφίου χρήστη, η οικογένεια, και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον (συναναστροφές).

Κέντρο Βοήθειας ΟΚΑΝΑ.

Στο Κέντρο Βοήθειας ΟΚΑΝΑ απευθύνονται πολλοί τοξικομανείς κυρίως-αλλά όχι μόνο-στη φάση της χρήσης. Παρέχονται υπηρεσίες σωματικής υγείας, συμβουλευτικής και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, καθώς και η δυνατότητα να ανακουφιστούν από την πιάτσα, μαγειρεύοντας, κάνοντας ντους και περνώντας δημιουργικά το χρόνο τους παίζοντας παιχνίδια κ.ά. Όσον αφορά τις γυναίκες χρήστριες, αυτές αποτελούν, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το 15% του συνολικού αριθμού των ατόμων που προσεγγίζουν το Κέντρο Βοήθειας. Αυτό που παρατηρήθηκε στο Κέντρο Βοήθειας συνάδει με τη διεθνή βιβλιογραφία και αποτελεί το έναυσμα για παροχή υπηρεσιών σε αυτή την τόσο ευαίσθητη κοινωνική ομάδα.

Η ψυχολογία της γυναίκας-χρήστριας

Η γυναικεία ταυτότητα σε σχέση με το φαινόμενο της εξάρτησης αποκτά όλο και περισσότερο επιστημονικό ενδιαφέρον σε σχέση με την δημιουργία και εξέλιξη αυτής της ταυτότητας, σε σχέση με την πρόληψη της εξάρτησης, τη θεραπεία αλλά και την επανένταξη.

Πολλές φορές οι γυναίκες χρήστριες έχουν βιώσει φυσική ή σεξουαλική κακοποίηση στο σπίτι τα πρώτα χρόνια της ζωής τους, η δε χρήση ουσιών είναι η «φυσιολογική απάντηση» σε μη φυσιολογικές συνθήκες. Τα φυσιολογικά συναισθήματα ναρκώνονται και αγνοούνται. Χωρίς αυτό να θεωρηθεί γενίκευση, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι οι γυναίκες χρήστριες οικειοποιούνται συγκεκριμένα αρσενικά χαρακτηριστικά, όπως, για παράδειγμα, μια τάση εμφάνισης επιθετικών αντιδράσεων, εκρήξεις θυμού και αντικοινωνικά χαρακτηριστικά που είναι πιο κοινά στον αντρικό πληθυσμό. Αυτή

η «αρσενική μάσκα» μας επιβεβαιώνει ότι κρύβεται η αληθινή ταυτότητα του γένους, η οποία, αν αποκαλυφθεί, θα χάσει τον αμυντικό της ρόλο. Στον ελληνικό χώρο οι συνεντεύξεις με χρήστριες ανέδειξαν ιδιαίτερα αυτή την «αρσενική μάσκα». Σημαντικό ρόλο στην έναρξη και διατήρηση της εξάρτησης παίζει και η λεγόμενη συνεξάρτηση. Η συνεξάρτηση γίνεται κατανοητή ως μια εξαρτητική σχέση, δευτερεύουσα σε σχέση με την ουσιοεξάρτηση. Η ηρωινομανής χρήστρια έχει διπλή εξάρτηση: τοποθετεί τον εαυτό της σε ένα υποδεέστερο υποτακτικό ρόλο σε σχέση με το χρήστη-σύντροφο, που είναι αυτός με τον οποίο διατηρεί τη διπλή εξάρτηση –με αυτόν και με την ηρωίνη.

Εγκυμοσύνη εκούσια και ακούσια – Μητρότητα και ουσιοεξάρτηση.

Οι ενεργές χρήστριες πολλές φορές έρχονται αντιμέτωπες με την κατάσταση μιας μη προγραμματισμένης εγκυμοσύνης. Συνήθως αρνούνται να γίνουν μητέρες, όχι μόνο λόγω της χρήσης αλλά και λόγω οικονο-μικών δυσκολιών. Σε άλλες περιπτώσεις, η χρόνια χρήση ναρκωτικών έχει αποτελέσει την αναγνώριση της εγκυμοσύνης σε πολύ προχωρημένο στάδιο, όπου η έκτρωση είναι αδύνατη. Σ' αυτή την περίπτωση, η μητρότητα αντι-μετωπίζεται με αμφιθυμία, ως κάτι εξωπραγματικό και συχνά επίσης συνοδεύεται από αίσθημα απώλειας και ανικανότητας σε σχέση με το γονικό ρόλο. Στην αντίθετη περίπτωση, όπου μια χρήστρια αποφασίζει να κάνει ή να κρατήσει το παιδί, τότε, μέσα από μια φανταστική διαδικασία, αποδίδεται στο παιδί ο ρόλος του «σωτήρα» από τα ναρκωτικά. Το παιδί δεν αντιμετωπίζεται ως πραγματικό πρόσωπο, αλλά περισσότερο ως ένα εύπλαστο αντικείμενο το οποίο θα καλύψει τις ανάγκες της μητέρας.

Προβλήματα που σχετίζονται με τα παιδιά

Γενικά, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα παιδιά που γεννιούνται από χρήστριες αντιμετωπίζουν προβλήματα όπως: η καθυστερημένη ανάπτυξη, είναι υπερκινητικά, έχουν προβλήματα εστίασης της προσοχής, ωριμάζουν πολύ γρήγορα και αντιστρέφονται οι ρόλοι μητέρας-παιδιού, παρουσιάζουν δυσκολία να προσαρμοστούν σε νέες καταστάσεις. Είναι επιθετικά και παρουσιάζουν έλλειψη κοινωνικών αναστολών. Το κύριο πρόβλημα που υπάρχει είναι το με ποιον θα μείνει το παιδί, η συνεργασία με τους διάφορους φορείς αλλά και η σχέση του παιδιού με τη μητέρα. Η δυσκολία συνεργασίας με διάφορους φορείς πολλές φορές οφείλεται στο ότι άλλοι φορείς δίνουν προτεραιότητα στη χρήστρια και άλλοι δίνουν προτεραιότητα στο παιδί.

Κοινωνικές Υπηρεσίες στην Ευρώπη και στην Αμερική

Στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα, η γυναίκα χρήστρια χρειάζεται ενθάρρυνση για να πλησιάσει τις κοινωνικές υπηρεσίες. Επίσης, αυτό που χρειάζονται οι μητέρες-χρήστριες είναι όχι τόσο η οικονομική στήριξη από το σπίτι αλλά η ψυχολογική και κοινωνική. Η μεγαλύτερη απογοήτευση παρουσιάζεται στον τομέα των σχέσεων μεταξύ της οικογένειας και του συντρόφου.

Στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, στην Αμερική, κάποιες πολιτείες έχουν θεσπίσει ποινές φυλάκισης ή στείρωσης για τις γυναίκες χρήστριες. Επιπροσθέτως, στην

Καλιφόρνια, το 1990, ιδρύθηκε μια οργάνωση με το όνομα "Children Requiring a Caring Community (CRACK)" ή "Project Prevention". Αυτό το πρόγραμμα πληρώνει χρήστες-άντρες και γυναίκες, ώστε να χρησιμοποιούν μέσα αντισύλληψης ή να κάνουν στείρωση. Από ιστορικής σκοπιάς, οι ναζί διέταξαν τους ανθρώπους που είχαν πρόβλημα εξάρτησης σε στείρωση.

Η παρέμβαση και βοήθεια προς το παιδί και τη μητέρα

θα πρέπει να είναι πολυδιάστατη, με συγκεκριμένο θεραπευτικό πλαίσιο για τη μητέρα, καθώς και ένα ξεχωριστό πλαίσιο, ώστε να αναπτυχθεί η σχέση μητέρας-παιδιού.

Τέλος, είναι χρήσιμο να τονιστεί η σημασία του να ληφθεί υπόψη η γυναικεία ταυτότητα, δηλαδή να αναπτυχθεί η θηλυκή πλευρά, ώστε να λειτουργήσει ως ένας προστατευτικός παράγοντας σε σχέση με την παρέμβαση και επανένταξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

"Addicted mothers and their young children". A manual project supported by the European Commission, Parnassia, The Netherlands, 2002. – "Pregnacy and Drug Misuse", Council of Europe Publishing, 2000. – "Pregnacy and Drug Misuse", Symposium organized by the Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group), 1997. – "Women and Opiate Addiction", a European perspective. European Commission, editor: IREFREA ESPANA.